

Mørke skyer

Taler

Sigbjørn Johnsen

Dato

11 januar 2012

Sted

Litteraturhuset i Oslo

Omstendigheter

Bratteli-seminaret 2012

1 I slutten av november 1951 kom Trygve Bratteli til Finansdepartementet som statsråd. Han hadde en betydelig respekt for oppgaven. Med en alvorlig undertone slo han fast at han bare kunne ha to oppgaver i finansdepartementet: vaktmesterassistent og finansminister.

5

For andre gang i hans politiske karrierer skulle Oscar Torp spille en viktig rolle. I 1933, under et besøk i Tønsberg, spanderte Torp middag på Bratteli. Ved samme anledning ble han tilbudt stillingen som redaktør i avisen Folkets Frihet i Kirkenes. Hans politiske talent hadde blitt lagt merke til i partiledelsen.

10

I november 1951 hadde Torp uventet blitt statsminister. Han ville ha med seg Bratteli som finansminister.

15

Brattelis politiske innsats i stort er velkjent. Han var, som Hans Olav Lahlum beskriver det, den i partiledelsen som skrev politikken. Einar Gerhardsen, som den store kommunikatoren, fikk hovedansvaret for gjennomføring og for å vinne velgernes tillit.

20

Mindre kjent er hans rolle som arkitekten bak utviklingen av det moderne finansdepartement - der langsiktighet og helhetssyn fikk en framtrædende rolle.

Han sørget for å få Nasjonalbudsjettet "hjem" fra Handelsdepartementet som Erik Brofoss hadde tatt med seg over.

25

Økonomiavdelingen ble opprettet. Det ble tilholdsstedet for unge sosialøkonomer - som på ulike måter kom til å prege den økonomiske utviklingen i Norge i mange tiår framover.

30 "Sosialøkonomene ble for alvor sluppet løs på en vergeløs befolkning" - som det ble sagt i det politiske ordskiftet. "En sannhet" med mange modifikasjoner, men det er en annen historie.

16. januar 1976 ble jeg "ordentlig" stortingsrepresentant. Det skjedde ved at
35 Stortingspresidenten sa følgende: "Herrene Trygve Bratteli, Torstein Treholt og Alf Jacob Fostervold tar sete som representanter. Vararepresentant for Hedmark, regnskapsfører Sigbjørn Johnsen møter som representant."

Jeg sier det bare slik - det er en stor ære for meg å få holde dette innlegget - på
40 dette første Bratteliseminaret.

Hvorfor er jeg så opptatt av forhistorien, av Trygve Brattelis rolle?

Rett og slett fordi den røde tråden i arbeiderbevegelsens historie er at vi: Lever
45 av hverandres arbeid. At det er arbeidslivet som bærer velferden og generasjonskontrakten på ryggen. Brattelis egen oppvekst og erfaringer understreker dette. Mellomkrigstidenes massearbeidsledighet, klasseskille og det som fulgte i fotsporene etter fascismens frammarsj i Europa preget hele hans politiske arbeid.

50 I debatten om Folketrygdfondet 10. juni 1966 snakket Trygve Bratteli om generasjonskontrakten. "Den nå arbeidende generasjon må utøve det å gjennomføre en spareordning som bidrar til å bygge ut landet vårt i et slikt tempo at den neste generasjon ved sitt arbeid og sin produksjon kan bære de
55 enorme pensjonsforpliktelsene som da oppstår".

Politikken kan ha mange mål - men først og fremst handler det som trygghet og om tillit. Trygghet for den enkelte lever best i det sterke fellesskapets åpne landskap. Det er i dette sterke fellesskapet at folk skal leve ut sine drømmer og
60 leve sine liv. Denne grunnleggende fellesskapstanken bygger på at "vi lever av hverandres, og ikke andres, arbeid".

Nå trues denne tryggheten og fellesskapstanken mange steder i Europa. Når tilliten til at politikken evner å løse de utfordringer vi står framfor svekkes,
65 rammes tryggheten. Det sterke fellesskapet svekkes rett og slett fordi folks tillit til demokratiet og de demokratiske institusjoner settes på prøve. Når tryggheten

rammes, må de som har minst betale relativt sett mest. Dette er historiens lærdom.

70

Hver tiende arbeidstaker i Europa er uten arbeid. Ledigheten varierer fra land til land. Blant unge mennesker mellom 16 og 24 år er hver femte uten arbeid. I Spania er mer en 4 millioner mennesker uten arbeid. Nesten halvparten av disse er ungdom under 24 år. Arbeidskraften er ethvert lands viktigste kapital. Barn og ungdom er vår felles framtid. De skal bære vårt og andre lands generasjonskontrakt videre.

75

Vi står nå ved et historisk veikryss. I hele etterkrigsperioden har nye generasjoner gjennomgående fått det bedre og fått større muligheter enn generasjoner før. Nå kan dette bli brutt. Den høye ungdomsledigheten og det at ledigheten varer ved, kan endre dette. Store ungdomskull er i ferd med å bli fratatt sine håp og drømmer for framtida. De mister etter hvert tiltroen til samfunnet og arbeidslivet. De opplever at det ikke lenger er bruk for deres evner og deres kunnskap. De kan komme til å oppleve svekkede muligheter i forhold til vår generasjon; at velferden blir dårligere.

85

Går vi bak budsjettunderskudd, lånegjeld og renter på obligasjonslån er det dette den europeiske krisen først og fremst handler om. Millioner av mennesker som blir fratatt sin viktigste kapital: Arbeid - som er kilden til egen inntekt og til fellesskapets inntekter.

90

Arbeidsledigheten har i tillegg store menneskelig og sosiale kostnader. Jo lengre ledigheten varer ved, jo større blir risikoen for fattigdom og helseproblemer. Jo større blir utfordringene både for den enkelte og for samfunnet. Barns vilkår og muligheter i skolen og samfunnet ellers påvirkes av foreldrenes ledighet. De sosiale ulikhetene øker, og samtidig som utsiktene for godt betalte og produktive jobber blir mindre. Fellesskapsfølelsen blir mindre og det sosiale limet i samfunnet blir svakere.

95

Høy ledighet over tid øker også risikoen for framveksten av ytterliggående bevegelser og partier. Jakten på syndebukker - nasjonalistiske uttrykk og handlinger trer fram. Noe vi har så sett så mange ganger før i historien.

100

Derfor er det så mye som står på spill i europeisk politikk og europeisk økonomi. Det politiske lederskapet blir satt på prøve - og det blir svekket

105

dersom politisk handling og politisk vedtak ikke bidrar til å snu utviklingen.

110 Det er en lang vei tilbake for mange land, og det finnes ingen snarveier. Det som har utviklet seg over land tid, kan ikke repareres over natten. Land har brukt mer enn de har skapt. Utgiftene i statsbudsjettet er for høye og inntektene for lave. Økonomier må fungere bedre. Vi må sørge for at ungdom får tilbake håpet for framtida

115 Midt på 90-tallet var Gøran Persson finansminister i Sverige. Sveriges gjeld var høy og voksende. Gøran fortalte meg om sitt møte med utlånerne på Wall Street. Han fortalte at de visste knapt nok hvor Sverige lå og hva Sverige var. Det var et rystende møte - for på mange måter holdt de Sverige skjebne i sine hender. Sverige måtte gjennom harde innstramminger. For å få opp krisestemningen sa
120 Gøran til medlemmene i den svenske riksdagen: "Det er inte ni som styr Sverige, det er finanshvalpene på Wall Street".

Den svake veksten i de globale kapitalmarkedene og den enorme finansielle innovasjonen har gjort oss mer sårbare. Markedene har blitt mer innfløkte og
125 vanskeligere å trenge igjennom.

Mangelfull styring og tilsyn og lite samsvar mellom risiko og konsekvens økte sårbarheten. Lehman Brothers fallitt synliggjorde dette for en hel verden.

130 Tilsynelatende bestemmer finansmarkedene og ratingbyråene mer over folks hverdag og velferd enn folkevalgte forsamlinger og regjeringer.

Derfor må vi ikke miste troen på at politikk og politisk styring virker og at det er nødvendig. Sverige kom ut av krisen på 90-tallet. Finland likeså - etter at
135 Sovjetunionens fall slo inn med stor ødeleggende kraft i finsk økonomi. Island er på vei tilbake.

Norge er godt forberedt - likevel står det om vår felles framtid. Vi er en del av dette europeiske skjebnefellesskap. Også vi må være forberedt på stor usikkerhet
140 og at kriser kan komme raskere og hyppigere enn tidligere.

Midt på 70-tallet økte arbeidsledigheten blant ungdom i Norge betydelig. I løpet av tre år ble ledigheten doblet.

15. august 1975 var AUF sentralstyre klar med sin henvendelse til Statsministere Trygve Bratteli. Det var krav om bedre muligheter og utdanning og oppvurdering av praktiske ferdigheter i skolen. Og ikke minst at det skulle utarbeides spesielle planer for å ansette ungdom i offentlige bedrifter. Det var en
150 høytidsstemt delegasjon som ble mottatt i Høyblokkens 15 etasje av statsministeren. Den slags møter var ikke dagligdags. Nestlederen var for anledningen moteriktig antrukket i lyseblå cordfløyelsdress kjøpt på Oxford Street i London. Innenfor dressen var nok fargen klart rød.

155 Trygve Bratteli takket og var glad for vårt engasjement og avsluttet med å si at henvendelsen ville bli vurdert av nærmeste ansvarlige departement.

Han var en mann av få, men viktige ord. Han visste hva dette dreide seg om. Han hadde selv kjent dette på kroppen. Da han var på vår alder - i 1933 - ble for
160 første gang målet om "hele folket i arbeid" lansert. Det skjedde gjennom "en norsk 3 års-plan" forfattet av Ole Colbjørnsen og Axel Strømme og utgitt på Det norske arbeiderpartis forslag. Planen var med å skape grunnlaget for det store gjennombruddet for Arbeiderpartiet ved Stortingsvalget i 1935.

165 Nå trenger arbeidsledig ungdom i Europa et slikt initiativ, både i det enkelte land, men også gjennom et bredt internasjonalt samarbeid. Det kan vi gjøre gjennom å følge opp den felles ILO/IMF-konferansen som ble holdt i Oslo i september 2010.

170 Sammen må vi konkretisere ordene og innleggene fra konferansen i Oslo. Av hensyn til framtida for europeisk ungdom - av hensyn til vår felles framtid. For å unngå sosial uro og økende sosiale forskjeller.

I trontaledebatten høsten 1977 sa Trygve Bratteli blant annet følgende: "Hvert
175 menneske skal ha rett til innsats av sine egne evner. Det skal også ha rett til utdanning, læring og arbeid. Også det å yte er en rett. Og på den andre siden skal hvert menneske har rett til trygt og verdig liv, etter utviklingens forunderlige målestokk.

180 Jeg har med dette villet understreke at vi sannsynligvis står oppe i dypere problemer enn periodiske konjunktursvingninger. Vi ser det av at konjunkturerne ikke oppfører seg slik som de fleste venter av dem. Konjunkturproblemer trues med å bli langtidsproblemer" - og han avsluttet slik:

185 "For å løse våre egne problemer trengs det en aktiv politikk, både hjemme og i
det internasjonale samarbeid."

En visjon og et engasjement som griper utfordringen også i dag. En politisk
tanke bygd på at ingen land over tid kan bære ledighetens enorme økonomiske
190 og sosiale kostnader - for det enkelte menneske og for samfunnet samlet.

Vi må og kan være håpefulle for at vi klarer oppgaven. Fordi vi har bygd sterke
demokratiske institusjoner, fordi vi har bygd avanserte og sterke velferdsstater.
Fordi vi bærer historiens lærdom og kunnskap med oss.

195 Fordi vi i en annen tid klarte å lette det store flertall fram til et bedre liv.

Og fordi vi har en arv å bære videre til neste generasjon - en arv gitt av
mennesker som Trygve Bratteli.

200 Takk for oppmerksomheten.

Kilde

www.arbeiderpartiet.no

205

Emner

Innlegg

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/morke-skyer>

210

215

220